

אוניברסיטת אריאל בשומרון

אופן סיקור התקשורת בישראל את הגל הראשון של
משבר הקורונה

חיבור זה הוגש כחלק מדרישות התואר
"דוקטור לפילוסופיה"

מאת

יהודית יחזקאלי

עבודה זו נכתבה להנחיית פרופ' אזי לב-און

מוגש לסנאט אוניברסיטת אריאל בשומרון

יוני 2022

תקציר

ההציב אתגר חדש לתקשורת. העיתונאים שסקרו תופעה חדשה – אויב בלתי נראה המאיים על העולם כולו. זהו מחקר ראשון

שבחן את התקשורת המסקרת את מגפת

כונת, המקצועיות והאישיות בהתמודדותם עם התופעה הקשה. המחקר בודק הקשורות במשבר הקורונה משלוש זוויות שונות: הכיסוי התקשורתי של המגפה ; תכנים שעלו ברשתות החברתיות בפרוץ המשבר ; ותפיסות ולקחים של איים המסקרים קורונה וההשלכות ת המשבר עם פריצתו.

ית מחקר זו אבחון בוחנת את אופן סיקור משבר הקורונה בגל הראשון בישראל, שורת הממוסדת ומנגד ברשתות החברתיות. המחקר באחזבודק כיצד סיקור הערכות היערכות הממסד מבחינה בריאותית – מדעית מול משבר המגפה, על העיתונאים המסקרים מבחינה מקצועית ואישית. במחקר זה אף נבחנות תנות חברתיות אשר שמשגישימשן מרחב מקוון להפצת שמועות בתחום מי משבר הקורונה; לצרכים אישיים ופוליטיים.

יון במחקר נראה- כי הסיקור התקשורתי בימי משבר בריאותי דומה לסיקור בר ביטחוני. בעת משבר לאומי, תחושת הזהות הלאומית משתלטת על הסיקור. סון אסרטיבי בתמיכה כלפי השלטון, ובהמשך נוקטת בטון ביקורתי ומשמשת כזו הציבור לדעת (טל-בלום, צפתי ווימן, 2019 ואחרים 2018). בימי המשבר נראה כי בתחילה התקשורת "מגוייסת" ובהמשך "נשכנית" כלומר בתחילת סיקור חיובי על התנהלות הממסד ובהמשך חוזרת למלא את תפקידה ובו היא התנהלות הממסד. מאפיין נוסף הוא מימד העברת נתונים והסברים לידיעת המגפה). בימי המשבר הבריאותי שיצר הנגיף נראה כי בתחילה התקשורת "נשכנית", כלומר, בתחילת המשבר התקשורת מתגייסת לסיקור חיובי על בהמשך היא חוזרת למלא את תפקידה והיא מעבירה ביקורת על התנהלות הוא ממד העברת נתונים והסברים לידיעת הציבור בפרוץ משבר המגפה.

במחקר בדקתי- את המאפיינים המרכזיים של השמועות על הקורונה שנפוצו בישראל בהקשרים בריאותיים בגל הראשון של המגפה. המחקר מצא שלוש ראשונה מתייחסת לשמועות הנוגעות לגופנו – שמועות העוסקות בדרך הפצת גת הידבקות. תמה שנייה מתייחסת למקור השמועה – שמועות הנוקבות בשם של מוסד, כדי להעניק מהימנות אמינות לשמועה. התמה השלישית מתייחסת – הערכת המגפה כקלה, או קשה יותר, מכפי שהינהשהיא באמת. המחקר מקטינות את היקף המגפה, בהצגת מצב המצטייר כפחות נורא, מאשר שמועות מגפה, מתוך אינטרסים שונים. במחקר אף נמצא כי מרבית השמועות ברשתות ימי התפרצות הנגיף, עסקו בהקשרים בריאותיים – רפואיים – ודווקא לא כלכליים וכלכליים.

מעוצב:גופן: לא מודגש, צבע גופן: אוטומטי, מיתאר טקסט, מילוי טקסט

מעוצב:גופן: (ברירת מחדל) namoR weN semiT

מעוצב:גופן: (ברירת מחדל) namoR weN semiT

1. מבוא

ישראל ובעולם כולו כ"שנת הקורונה". מגפת הקורונה הגיעה לישראל בהפתעה. הממשלה וראשי משרד הבריאות ~~הביטחון ומשרד הביטחון~~ הופיעו במהירות בכל ערב, ובפיהם הנחיות ומסרים לציבור המבוהל הזקוק להנחיות ומשוע סטיפקו הפוליטיקאים, בנתה התקשורת מידע, נדבך על גבי נדבך, ~~מידע~~ פרי מידע כלל נתונים מדאיגים ודיווחים על מצוקה עד כדי קריסה בבתי החולים ויון; ידיעות על מחסור בצידוד הנשמה; והיה בו גם ביטוי לחשש ~~מפני~~ מסיבית, מפני התפשטות המחלה ומפני תמותה גדולה (מאות ואפילו אלפי בעו מן הידוע – ההבנה שמדובר בנגיף אלים; ויותר ממנו – מן הלא ידוע – ואיש לא ידע בוודאות מה גורם להדבקה וממה ראוי להישמר. האווירה ששררה המאפיינת מצבי חירום ומשברים (Bates & Callison, 2008; Sweetser & Metzger, 2007).

ימי משבר הקורונה שררה אוירה המאפיינת מצבי חירום ומשברים.

מעוצב:כניסה: שורה ראשונה: 72.1 ס"מ

הבחין בסיקור תקשורתי באירוע משברי במאפיינים של דרמטיזציה וזיפוש אחר האשמים, או הצגת קורבנות ודיווחים מאיימים. ~~בסיקור תקשורתי~~ שררה אוירה המאפיינת מצבי חירום ומשברים. עיתונאים ~~מלאומילאן~~ תפקיד ון האוכלוסייה האוכלוסייה באירוע של משבר המגפה, שהשפיע ישירות על יום-יומי. כדי שיוכלו לעשות זאת שהציבור יוכל להמשיך בשגרה, הם היו אר בריאים פיזית ונפשית. (Garfin, Silver & Holman, 2020; Tasnim et al., 2020; Bates & Callison, 2008; Sweetser & Metzger, 2007; Cho & Gower, 2020; Feinstein, 2020; Sweetser & Metzger, 2007; Metzger & Sweetser, 2007).

מעוצב:גופן: (ברירת מחדל) +גוף (irbilaC)

לתכנים רבים שהופצו ברשתות לא היה בסיס מדעי, והם כללו לא מעט ידיעות בות – חיוביות או שליליות, ואולפאולם עובדה זו לא מנעה מהם להשפיע על דש הטיל משא כבד על כתפי אנשי התקשורת הממוסדת: הם נדרשו לפעול יאות שאיננה ברורה בהווה, ושבה גם העתיד לוט בערפל, ומלבד זאת הם נקלעו לתווד – בין הפוליטיקאים ונציגי הממשל, שהמידע שמסרו לציבור לא שיקף ע להם (משיקולים חברתיים, פוליטיים ואחרים), ובין הרשתות החברתיות, יקות בחוסר דיוק, במקרה הטוב, ובקונספירציות במקרה הטוב פחות. אברבך שמשפחות שכולות שמעו על נפילת יקיריהם, בהודעות שהופצו ברשתות עו ההודעות הרשמיות לידיעת המשפחות (2016). להפצת מידע כוזב השלכות קורות אמינים ובלבול הציבור, ולשמועות העלולות לתרום בעקיפין להתפשטות (Mian & Khan, 2020).

מעוצב:קו חוצה, סמן

ונה הפכה לפנדמיה עולמית, תופעה חסרת תקדים - בתחומי חיים רבים, ולכן הקורונה מרתק גם את העולם האקדמי. יש שאלות בכל מיני אספקטים לא בתחום התקשורת בארץ נכתב פחות על הקורונה עם פריצתה.

מעוצב:גופן: (ברירת מחדל) namoR weN semiT

מעוצב:גופן: (ברירת מחדל) namoR weN semiT

מחקר זה הינוהוא בין הראשונים באיוסף חומר וכתובה על הבוחן היבטים תקשורתיים של הקורונה, ומתמקד בתקופה שבה פרצה המגפה בישראל. הוא בוחן את אופן עבודת העיתונאים המסקרים, ואת הקשיים שעימם נדרשו להתמודד: הקושי להשיג מידע מהימן במציאות המתאפיינת באיודאות, חוסר מידע – והיעדר כלים וכללים לדרך העבודה הנכונה במציאות החדשה. מלבד זאת, החרדות שאחזו בציבור כולו אחזו גם בהם, ובמקרים רבים הם חשו חשופים לסכנה וחסרי יכולת להתגונן מפניה בצאתם מן הבית, שהפך למקלט עבודה, אל המרחב הציבורי המסוכן. לצורך השגת המידע הנחוץ. רבים מהם חששו לא רק לעצמם, שמא ייפגעו, אלא גם לבני משפחותיהם – ובהם צעירים וגם קשישים – העלולים להידבק במחלה שהם יביאו עימם הביתה. במציאות שנוצרה הפך מרחב העבודה העיתונאי להיברידי, משטושטשו גבולות הסיקור העיתונאי – מטרת מחקר זה לבחון את סיקור מגפת הקורונה בישראל בגל הראשון, בערוצי התקשורת השונים, ואת התמודדות העוסקים בסיקור החדשות עם הקשיים שהמשימה הציבה לפניהם, בימי משבר בריאותי שכמותו טרם היה. המחקר בוחן איך סקרו העיתונאים בארץ את הערכות הממסד בתחילת התפרצות הנגיף, האם דיווחו על אופן התנהלות הממסד במתן מידע והסברה ובעיקר בהערכות מקצועית מול המגפה הקטלנית והלא מוכרת (Osho, 2020). משטושטשו גבולות הסיקור העיתונאי, מרחב העבודה העיתונאי הפך להיברידי.

מטרת מחקר זה היא לבחון את סיקור מגפת הקורונה בישראל בגל הראשון, בערוצי התקשורת השונים, ואת ההתמודדות של העוסקים בסיקור החדשות עם הקשיים שהמשימה הציבה בפניהם, בימי משבר בריאותי שכמותו טרם היה. המחקר בוחן איך סקרו העיתונאים בארץ את היערכות הממסד בתחילת התפרצות הנגיף, אם דיווחו על אופן התנהלות הממסד במתן מידע והסברה, ובעיקר בהיערכות מקצועית מול המגפה הקטלנית והלא מוכרת (Osho, 2020).

היבט מיוחד שעולה במחקר זה נוגע לערוץ תקשורת חדש למדי – הרשתות החברתיות. המחקר מציג את יכולת השמועות להתפרסם במהירות, מבליבלי שמפרסמיהן יהיו כפופים לחוקי אתיקה תקשורתיים או נורמות ציבוריות במדינה דמוקרטית, שלעיתונאים, המחוייבות בעוד שהעיתונאים מחוייבים אליהם ברורה באופן ברור מעל לכל ספק. המחקר בוחן את תוכן השמועות המתפרסמות ברשתות, ומבחין בין סוגים שונים שלהן: בין שמועות שתוכן חיובי לשמועות שתוכן שלילי. הבנת סוגי השמועות עשויה לתרום לפיתוח מודעות מודעות לכוח השפעתן בימי מגפה – וליכולת להגן על עצמנו בנטרולן, בעיקר בימי משבר (Cohen, 2019). המחקר מציג את הפן התקשורתי החדש בערוצים החברתיים. בניגוד למגפות הקודמות בעולם, כמו שפעת העופות, השפעת הספרדית, מגפת האבולה והסאראס, המדיה החברתית לא הייתה קיימת אז, ולאנשים לא הייתה גישה להתעדכן בחדשות במהירות, באמצעות אמצעי באמצעי התקשורת המיושנים (Xiang et al., 2019). בניגוד לכך, היום פלטפורמות המדיה החברתית מהירות ועילות, והן מפיצות גם להפצת ידע שאינו מוסמך ואפילו הרסני (Nyozi et al., 2020).

להלן יוצגו שלושת פרקי המחקר: הנושא המרכזי שידון בכל פרק, שאלות המחקר והציפיות שעמדו למבחן, וכן שיטת המחקר שנבחרה כדי להשיב על השאלות והציפיות.

הפרק הראשון חוקר את אופן סיקור הקורונה בכתבות בתקשורת הכתובה, המשודרת והמקוונת. המחקר מתמקד בבדיקת הערכות היערכות הממסד בזמן חירום ואופן התמודדותו עם משבר הקורונה בגל הראשון. המחקר סוקר את מצב התחלואה והטיפול בה בימי פרוץ המגפה

בארץ. המחקר מציג את אופן התייחסות ההתייחסות של העיתונאים למשבר הבריאותי כהתייחסותם שדומה להתייחסותם למשברים ביטחוניים.

הפרק השני בודק אפיונים ותכנים מרכזיים של שמועות על הקורונה שנופצו במדיה החברתית בגל הראשון. המחקר בודק בוחן מאפייני שמועות שהופצו ברשתות החברתיות בתחום הבריאותי מדעי-את ובתחום המדעי, ואת מאפייני השימוש בשמות של מוסדות ומומחים כדי לתת לשמועות מעין תוקף מהימן להתקבלותן על ידי הגולשים ברשתות. המחקר בודק לראשונה במישור התקשורתי את עיוות השמועות בהגדלתן או הקטנתן על המגפה והסיבות לכך-כי מספר, וחוקר את הסיבות לעובדה שמספר השמועות החיוביות על אודות הנגיף, המקטינות את היקף המגפה, גובר על השמועות השליליות המגדילות את היקפה, הא בניגוד לספרות הקיימת הטוענת כי מידע שלילי חזק יותר.

הפרק השלישי חוקר את תפיסות העיתונאים לגבי התמודדותם עם משבר הקורונה. המחקר בודק-מה הסמתחקה אחר מניעיהם העיקריים בסיקור המגפה בגל הראשון והלקחים לעתיד: האם סיקור המגפה השפיע על תחושת המקצועיות העיתונאית ובמיוחד על כתבי הבריאות ועורכי הבריאות במערכות. התקשורת? המחקר בודק כיצד סיקור הנגיף המגפה שנוצרה מהנגיף הקטלני שינה את שיטת הסיקור עד כה, והוביל את שבירת הגבולות בין הבית לחוץ, וכיצד החשש מפני הנגיף והידבקות או הדבקה, השפיעו על העיתונאים המסקרים לעבודה היברידיית, שלא מן הנמנע כי תמשדתימשך גם לאחר ימי המגפה:.

התובנות שנתגבשו מתוך המחקר חשובות להבנת עולמם של העוסקים בתקשורת בישראל, ומלבד זאת ייתכן שעל בסיסן אפשר יהיה להפיק לקחים, שיועילו במקרי משבר דומים או אחרים בעתיד, בשני היבטים עיקריים: (א) בקיאות בתחום ידע בריאותי ומדעי של העיתונאים המדווחים, ובעיקר בעת פריצת מגפה עולמית, (ב) דיווח מהימן ומיומן, מתוך ידיעת כללי האתיקה התקשורתית בחברה דמוקרטית והקפדה עליהם (Deuze, 2002). המחקר בודק את השפעת השמועות ברשתות החברתיות במישור התקשורתי בימי משבר בריאותי.

2. סקירת ספרות

2.1- תקשורת בזמן חירום משברי

א. בזמנים הסיבה הראשונה היא שבזמנים כאלה מופעלים עליהם מנגנוני פיקוח כגון הצנזורה, והם מקבלים מידע שעשוי להיות חלקי או אפילו לא נכון (דיסאינפורמציה) (וימן, 2006).

ב. והשנייה – העיתונאים נקלעים לקונפליקט פנימי הנוגע ל'נאמנות' – בין הנאמנות המגויסת שהיא פטריוטית ונמנעת מביקורת האופיינית למצבי חירום (ברזילי, 1998; דור, 2003; לבל, 2005), ובין נאמנותם למקצועם ולמקצועיותם, המחייבת אותם למתוח, במקרה הצורך, ביקורת על הממסד והתנהלותו במקרה הצורך.

לתיאור מאבק פנימי כזה, טבע החוקר מן את ההגדרה "פרדיגמת המחויבות הכפולה" – מחויבות לשתי משימות אידיאולוגיות שקשה לפעול על פי שתיהן בעת ובעונה אחת. הגדרתו התייחסה למאבק הציוני בראשית ימי המדינה. מחויבות אחת הופנתה להזדהות עם המאבק הציוני ועם המדינה. ההיענות לה באה לידי ביטוי בדיווחים חיוביים על הישגי המדינה וקבלת מרות השלטון "לטובת המדינה", והמחויבות האחרת נגזרה מן האתוס המקצועי של העיתונות הרואה את תפקידה ושליחותה במתיחת ביקורת עניינית ונכונה על גופי שלטון ובחשיפת תקלות וכשלים בתפקודם – את תפקידה ושליחותה (מן, 2012).

אירועי משבר כמו מלחמות, פיגועי טרור או אסונות טבע הינם איום שגרתי על האוכלוסייה האזרחית ברחבי העולם (להד ואחרים, 2010). ממצאי מחקרים מצביעים על כך שבעקבות צריכת סיקור תקשורת של אירוע טראומתי, לתקשורת ההמונים תפקיד חשוב במיוחד בעת אירועי חירום משברי, כגורם המתווך לציבור את המציאות, גורם מפרש ומסביר את המשמעויות ולכן בעל פוטנציאל לחזק או להחליש את יכולתו של הציבור להתמודד עם המשבר (Shoshani & Slone, 2000) (Slone, 2000). (בלום ווימן, 2018).

אירוע משברי מוגדר כמצב שנוצר בעקבות שינוי דרמטי קיצוני שחל במציאות: המציאות המוכרת המוכרת מתחלפת באחרת, ובמציאות החדשה נדמה שהיכולת להעניק משמעות למתרחש אובדת, והמושגים ששימשו עד כה לבטא את המשמעות הזאת אין בכוחם לבטאה עוד (מוסקוביצי, 1984). ממצאי מחקרים מצביעים על כך שבעקבות צריכת סיקור תקשורת של אירוע טראומתי, לתקשורת ההמונים תפקיד חשוב במיוחד בעת אירועי חירום משברי, בהיותו גורם המתווך לציבור את המציאות, מפרש ומסביר את המשמעויות, ולכן בעל פוטנציאל לחזק או להחליש את יכולתו של הציבור להתמודד עם המשבר (טל-בלום ואחרים, 2018; Shoshani & Slone, 2007).

המאפיינים שמקובל לזהות בסיקור תקשורת של אירוע משברי הם: דרמטיזציה ופרסונליזציה – ההתמקדות במציאת אשמים; (להד ואחרים, 2010; Cho & Gower, 2006) להד ואחרים, 2010), הצגת צד מסוים כקורבן, תיאורים הדרוויי פחד ואיום, סגנון מתלהם והצגת מיתוסים שגויים (Tiemy, Beve & Kuligowski) (Tiemy et al., 2006). בזמנים כאלה הציבור מחפש מידע שבעזרתו יוכל להבין את פשר האירוע ואת הסיבות שגרמו לו לפאנולפוג את אי-הוודאות. והוא רואה בתקשורת את מי שתפקידה לספק לו את המידע הזה (Weimann, 2000). אולם חיפוש זה אינו מניב תמיד מידע נכון. אירוע משברי עלול להיות כר רחב להסקת מסקנות מוטעות, ותשומת הלב של רוב האנשים נוטה להתמקד בסימני סכנה ובהשגות שליליות יותר מאשר בידיעות ובשורות חיוביות (Feinberg, 2001). זאת ועוד, בזמני משבר חירום, התקשורת נוטה לפעול

בשיקוף המתרחש ובהתמקדות במחדלים. מגמה זו עלולה לעורר בציבור תחושות של חוסר אונים ופחד מן המציאות הקשה (Tierney et al., 2006).

גאנס (Gans, 1979) סידעטען כי מקצוע העיתונות עומד מקביל לדיסציפלינות אמפיריות אחרות המונחות על עקרון האובייקטיביות דכי העיתונאים, ושהעיתונאים מתארים מצב מנקודת ראותם, תוך התייחסות לעובדות אובייקטיביות והתעלמות מגורמים אחרים העלולים להסיטם מהעיקר – הוא מצייך. עם זאת כי שמירה על אובייקטיביות ועל ריחוק חברתי הינה בגדר משאלת לב ופחות-מתרחשת במציאות – (Clutterbuck, 1983; Gans, 1979). אולם ראוי להדגיש כי אמצעי תקשורת ההמונים קובעים את סדר היום במידה רבה במציאות היום-יומית. יש הנחה סמויה כי מה שמתפרסם באמצעי התקשורת, חשוב יותר ממה שנעדר מהם. מרגע שאמצעי התקשורת מעלים לדיון נושא מסוים, הרי שגדולים סיכוייו לחדור לסדר היום הציבורי (McCombs & Shaw, 1972).

(Gans, 1979) (Clutterbuck, 1983).

אולם ראוי אף להדגיש, כי אמצעי תקשורת ההמונים קובעים את סדר היום במידה רבה במציאות היומיומית. יש הנחה כי מה שמתפרסם באמצעי התקשורת, חשוב יותר ממה שנעדר מהם. מרגע שאמצעי תקשורת מעלים לדיון נושא מסוים, הרי שגדולים סיכוייו לחדור לסדר היום הציבורי (McCombs & Shaw, 1972).

2.2 מגפת הקורונה – משבר חירום לאומי הנגרם עקב מגפה

משבר לאומי יכול להיווצר בתחומים שונים ובהם ביטחון וכלכלה, ומסיבות שונות, בהן נסיבות חברתיות או אסונות טבע. למשבר לאומי בשל פנדמיה קיימים מאפיינים ייחודים, והם משפיעים על המדינה ואזרחיה.

2.3 תקשורת בריאות – Health Communication

כאמור לעיל, בזמנים של משבר בריאותי גלובאליעולמי הציבור מחפש מידע שבעזרתו יוכל להבין את פשר האירוע ואת הסיבות שגרמו לו לפוגג את אי-הוודאות (Feinberg, 2001), והוא רואה בתקשורת את מי שתפקידה לספק לו את המידע הזה (Weimann, 2000). חשוב לדעת שהחיפוש הזה לא תמיד החיפוש הזה מניב מידע נכון. אירוע חירום משברי עלול להיות כר נרחב להסקת מסקנות מוטעות, ותשומת הלב של רוב האנשים נוטה להתמקד בסימני סכנה ובהשגות ובתחושות שליליות יותר מאשר בידיעות ובשורות חיוביות – (Feinberg, 2001).

על העיתונאים לדעת שהחדשות עלולות לגרום לחרדה בקרב הקוראים, לספקות ואף לחדשות מזויפות לטענת החוקרים (Basch, Keojevic & Wagner, Basch et al., 2020). אמצעי התקשורת החדשים, ובהם ערוצי טלוויזיה ורדיו אזוריים ומקומיים, אתרי אינטרנט ומקומונים (Phillips, 2010) ממלאים תפקיד מהותי במתן פרסום ומשמעות למשברים בריאותיים בעולם, זאת מכיוון שאנשים ברחבי העולם בונים את תפיסתם על משבר בריאותי באמצעות סיקור חדשותי, אך אמצעי מדיה שונים מובילים לפרשנויות שונות של משברי בריאות על ידי הדגשת עובדות או ידיעות מסוימות, והתעלמות מאחרות – (Dutton & Ashford, 1993). באופן דומה – אמצעי התקשורת החדשים משמשים בעיקר לתוודק מתמקדים בתיווך לציבור את הנעשה על ידי מוסדות הבריאות והממשלה על מנת לפתור את המשבר (Frohlich, Fougner & Ren, et al., 2011). בהתאם לכך, יש

צורך להבין את תפקידם הדינמי של אמצעי התקשורת החדשים לספק מידע על אודות מחלות זיהומיות מתעוררות, כגון תסמונת נשימתית חריפה, מחלת הפרה המשוגעת, שפעת עופות העופות ושפעת החזירים, על ידי בחינת מגוון רחב של מקורות, תמות, מסגורים שונים ואסטרטגיות סיקור חדשותי בעת משברים בריאותיים) (Pan & Meng, 2016). מידע שאינו מדעי עשוי להופיע גם בצורה של שמועות ותיאוריות קונספירציה, המעוררות בעיות בהתייחסות לנושאים הקשורים לבריאות הציבור. חלקים מהציבור מביעים פחדים וחשדות ומתנגדים להסברים רשמיים בכך שהם מערבים סוגיות שאינן קשורות, או שבידם נתונים שגויים כדי לפרש את האירועים (Alkhodair et al., 2021). כיום ניתן לצרוד ולקבל מידע ממגוון רחב של אמצעי תקשורת הכוללים, ערוצי טלוויזיה, ערוצי רדיו ואף באתרים שונים באינטרנט, עוצמת התחרות גדלה ואיתה גדל הלחץ שנתון על העיתונאים לפרסם "סקופ" ובמקביל להשתמש במידע מהימן (Phillips, 2010).

חוסר בקיאותם והכשרתם של העיתונאים במדע וברפואה אינו מאפשר להם לדווח באופן מקצועי ומדויק על נושאים רפואיים מורכבים, כמו מחלות או דרכי התמודדות במשברים בריאותיים טוענים (Andsager & Powers, 1999). בנוסף, העיתונאים מסתמכים יש עיתונאים שמסתמכים לעיתים על מקורות בעלי אינטרסים, כמו מקורות עסקיים, חברות תרופות ואנשי יחסי ציבור. הבעייתיות גדלה כאשר עיתונאים אשר בדרך כלל אינם מסקרים את תחום הבריאות, מדווחים מבלי להכיר את התחום ואת האינטרסים השונים הפועלים בו, כגון אנשי יחסי הציבור וחברות תרופות (קרניאל ולביא-דינור, 2009). בארה"ב, בארצות הברית כתבי הבריאות מקבלים הכשרה מקצועית בכל הקשור לסיקור נושאי הבריאות והרפואה, אולם בישראל נמצא כי רוב הכתבים אינם מאמתים את פרטי הכתבה מפאת חוסר זמן או שלאשהם אינם רואים צורך באימות נתונים טרם פרסום (ברזיס, 2002). סיקור עיתונאי בעת משבר רפואי, למשל, עשוי להתבסס על עובדות מקצועיות ואמינות, שלעיתים חושפות מחדלים שהציבור לא נחשף אליהם קודם, אך למרות השאיפה למסור מידע אמין ככל הניתן – לעיתים, לעיתים נוצר מצב בשבן עיתונאים שאינם מסקרים את תחום הבריאות מדווחים על נושא שאינו מוכר להם (לביא-דינור וקרניאל, 2009). מה שאורם להם להבליט לציבור דיווחים הנתפסים בעיני הרופאים כשוליים ולהיפך, ובכך לעצב תמונת מצב לא מדויקת (Kitzinger, 1999). רופאים ומדענים מתחו ביקורות רבות על התקשורת בשל טעויות ספציפיות הנובעות מחוסר היכולת להפעיל שיקול דעת מקצועי. יש טענה כי התקשורת מבליטה לעיתים בתחום הרפואי. לכן הם עשויים להבליט לציבור דיווחים הנתפסים הנתפסים בעיני הרופאים כשוליים, ולהיפך ולהפך, נושאים הנחשבים לבעלי ערך בהיבט הרפואי. מדעי, מוצגים כפחות חשובים) (ובכך לעצב תמונת מצב לא מדויקת (Kitzinger, 1999). הרחבת המידע הידע המדעי של העיתונאים עשויה לסייע להם לשדר לדווח את המידע הנכון על אודות הסיכון הנלווה לזיהום במגפות פוטנציאליות, וכן להקל על יישום צעדים יעילים לבריאות הציבור (Guerrier et al., 2015).

חוקרי תקשורת אף סבורים כי אמון הציבור מהווה נדבך משמעותי בהישמעות להנחיות והמלצות רפואיות, ויש בכך חשיבות ביכולת ביכולתו להתמודד עם המגפה הבריאותית בעת משבר. לונגסטאף ויאנג (Longstaff & Yang, 2008) טוענים טוענו כי אמון הציבור במערכת הבריאות עשוי להיות מושפע מגורמים פנים מערכתיים בממשל, ומגורמים חיצוניים פוליטיים ואף מגורמים תקשורתיים. ההנחיות הניתנות לציבור ואמינות נתוני התחלואה המדווחים, הינם הם חיוניים ביותר, שכן לשקיפות ומהימנות למידע ולמהימנות של המידע יש השפעה על התנהגות הציבור.

לתקשורת תפקיד קריטי בזמן מגפה, היא מכיוון שהיא מעבירה מסרים ומתווכת מידע לציבור ושומרת על אמונו במקבלי החלטות בממשל (Forman et al., 2020).

2.4 תקשורת סיכונים בתוך משברים בריאותיים

תפקיד התקשורת הינו חיוני בנושא בריאות הציבור הכולל מניעת מחלות ושמירה על הבריאות. בארי (Barry, 2009) וגם סנדמן ואחרים טוענים (Sandman, 2006) טענו כי חשיבותה של תקשורת יש חשיבות רבה בתקשורת סיכונים רבה. החיסון הוא כלי הנשק החשוב ביותר נגד המגפה הבאה, והתקשורת תהיה הנשק השני בחשיבותו. (Barry, 2009). לתקשורת יש תפקיד חשוב בתקשורת סיכונים ויצירת תפיסות והתנהגויות של הציבור. האנשים מסתמכים על מקורות מידע שונים ומרובים לגבי סיכונים, כמו על אמצעי התקשורת הכתובים, המשודרים והמצולמים, וגם על חברים, אינטרנט והודעות מידיות (Sandman, 2003).

לתקשורת סיכונים יש פנים רבות, אך ניתן לחלקה היא מתחלקת לשלוש צורות עיקריות: 1. תקשורת טיפול – care communication – תקשורת סיכונים שהדרך הדרושה לניהול הסכנה נקבעה באמצעות מחקר מדעי והיא מקובלת על מרבית הציבור. 2. תקשורת קונצנזוס – consensus communication – תקשורת סיכונים שמטרתה מטרתה ליידע ולעבוד עם קבוצות ביחד כדי להגיע להחלטה כיצד למנוע או להקל את הסיכון. 3. תקשורת פאנורמה – משברים – crisis communication – תקשורת סיכונים במצבי קיצון וסכנה מידית כמו בעת התפרצות מגפה קטלנית (Lundgren & McMakin, 2013).

סממניה של תקשורת משברים – crisis communication – הם: 1. הסיכון אינו מוכר תמיד לציבור ולפעמים גם לא לקהילה המדעית, לפיכך מקבלי החלטות נאלצים לפעול בטרם קיבלו את מלוא המידע קיים. 2. המצב נמצא בשינוי מתמיד ומאלץ את בעלי התפקידים להתנהל מוכנים ככל יכולתם לתרחישים השונים.

אולם סוג תקשורת זה הינו הוא מיושן שכן אינו מפני שאינו מנצל את החידושים הטכנולוגיים העכשוויים, ובהם הרשתות החברתיות, המאפשרות תקשורת דו-סטריית וכלי חשוב להידברות עם הציבור. יש כיום הבנת הבנה של ארגונים שהתמודדות עם משבר של מגפה איננה רק מתן אינפורמציה לציבור אלא מיצובו חברתית ופסיכולוגית. (Holmes, et al., 2009).

כיום, בעיקר לאור מגפת הקוביד-19, המכונה קורונה, קיימים אמצעי תקשורת רבים ואנשי תקשורת המועסקים בתקשורת סיכונים ומגפות ובהם תקשורת חברתית, תקשורת כתובה ותקשורת משדרת. נגיף הקובידה-19 COVID-19 פרץ לעולם בחודש דצמבר 2019 בסין והוכרז בשנת 2020 על ידי ארגון הבריאות העולמי כפנדמיה. קרי, מגפה עולמית. התקשורת ממלאת תפקיד חשוב בהסברת המגפה לציבור, ומשמשת קשר חשוב בין רשויות הבריאות לציבור. לסיקור משמעותי של המגפה יש השלכות על האופן שבו תופס הציבור את חומרת המשבר והוא יכול להשפיע באופן ניכר על התנהגותו (Katella, 2020). תהליך תקשורת הסיכונים מתחיל בהערכת הבעיות הערכות הסיכונים בנוגע לציבור והמערכות שיפגעו שייפגעו, כיצד, כמה ומתי ועד כמה יפגעו שייפגעו, וכמה זמן תמשך תימשך הפגיעה. האינפורמציה מהערכת הסיכונים עוזרת למנהלי הסיכונים לקבל החלטות לגבי אופן הפעולה באשר לסיכון. תהליך ההחלטה בקשר לאנשים שיפגעו שייפגעו או עשויים להיפגע נעשה בכל שלב בתהליך. לדוגמה דוגמה לכך היא מודל ארבעת

הערוצים, המתמקד בתקשורת הדידית אשר ממקמת את הציבור במרכז ורואה בו שותף פעיל ולא פסיבי המקבל בלבד (Courtney et al., 2003).

2.4.1 השפעת השפעת הספרדית: מגפת עבר עולמית

מגפת עבר שמאפייניה דומים למגפת הקורונה של ימינו, היא השפעת הספרדית. אומנם השפעת הספרדית לא פרצה בספרד, אך החל מחודש מאי 1918 דיווחה העיתונות הספרדית בפרוטרוט בכירוט על התפשטות שפעת ברחבי המדינה, ואף פרסמה כי המלך אלפונסו השלושה-עשר, ראש הממשלה ושרים אחדים נדבקו. כתוצאה מפרסומים בעקבות פרסומים אלה זוהתה המגפה, שכנראה פרצה בארצות הברית והתפשטה לרחבי אירופה, דווקא עם ספרד (ביינר, 2011). מגפת השפעת הפכה פנדמיה עולמית במשך שנה. הווירוס שהיה אלים מאד מאוד גרם לתמותה רבה. יורגן מילר (Mueller) וניאלניאל ג'ונסון ויורגן מילר (Johnson) במחקרם בשנת & Mueller, 2002 אמדו את מספר המתים ממגפת השפעת ב-50 מיליון איש בקירוב. לדבריהם יש אפשרות סבירה שמגפה זו המיתה כמאה מיליון אנשים בפחות משנה אחת, ומספר החולים במגפה הגיע לממדים עצומים עוד יותר, ויצפף ייתכן שחלו בשפעת זו כמיליארד בני אדם – למעלה ממחצית האוכלוסייה בעולם באותה עת. תיעוד רפואי הצביע על תופעות לאילוואי חריגות מיד לאחר המגפה, כמו מחלת השינה, התפרצויות רבות של מחלת פרקינסון ומחלות נפש כמו סכיזופרניה (Johnson & Mueller, 2002).

המגפה הופיעה בשלושה גלים, גל ראשון הופיע באביב 1918 והיה קל יחסית. הגל השני הגיע בסתיו ובתחילת החורף, והשלישי שהיה בינוני בעוצמתו התרחש בחודשים הראשונים של שנת 1919. המאפיין הייחודי של השפעת הזו היה בפגיעה קשה במיוחד בבוגרים צעירים, בני חמש עשרה עד שלושים וחמש. בהעדר בהיעדר אמצעי ריפוי לשפעת שנגרמה מווירוס לא נודע, ניתנה עדיפות לאומית להתמודדות עם המגפה בניסיון נואש להתמודד מולה. מדינות הפיצו נוהלי הסברה לסניטציה, כמו הנחיות נגד עיטוש ושיעול מול אחרים; איסור על יריקה בחוץ; עידוד על רחיצת ידיים ופתיחת חלונות לאוורור הביתה המלצה הבית; והמלצה לחולים להישאר בבתייהם ולנוח. רופאים ואחיות, עובדי ציבור ובהם שוטרים, דוורים ומנקי רחובות עטו מסכות, רחובות ומבני ציבור רוססו בחומרי חיטוי, ונקבעו תקנות חירום נגד התקהלויות וכינוסים, לרבות סגירת בתי ספר, כנסיות ובתי קולנוע. מגפת השפעת היוותה ציון דרך בפיתוח המודעות המודעות לצורך במדיניות רפואית מקיפה (קולטה, 2000; Barry, 2005). המגפה הזו, שהכחידה מיליוני אנשים בתוך שנה, לא יצרה כותרות עיתונאיות מרשימות. הממסד הרפואי המודרני היה די מעוניין בהשכחת המגפה המביכה על אף ממדיה הקטסטרופליים. אך עולם הרפואה נאלץ לשוב וללמוד את ממצאי המגפה ולקחיה עם שובן של מגפות חדשות: שפעת מנצ'סטר בשנת 1937, השפעת האסיאנית בשנים 1957-1958, ושפעת הונג-קונג בשנים 1968-1969. השפעות הללו עוררו עניין מחודש בשפעת הספרדית שהושכחה מעל במות ההיסטוריה, מתוך חשש להישנות אסון גלובאלי עולמי חדש והתמודדות עצמית.

בשנים 1997-1998 עקבה התקשורת בעולם בחשש אחר השמדת שני מיליון עופות בהונג-קונג במאמץ למנוע את התפשטות מגפה קטלנית ההתפשטות של המגפה הקטלנית של זן חדש של שפעת העופות. בשנים 2002-2003 התעוררו חששות כבדים בעקבות גילוי הסארס-SARS – מחלה וירלית הפוגעת בדרכי הנשימה שהתגלתה בסין ונפוצה בעולם. המגפה הזכירה את השפעת הספרדית הדומה בתסמיניה, וגם ביציג התפרצות נוספת של שפעת עולמית שכונתה שפעת החזירים

בשנת 2009-2010. שפעת ז הדביקה מעל ששים ששים מיליון אנשים ונמצא לה חיסון (ביינר, 2011). ההיסטוריון ביינר, החוקר הראשי בנושא המגיפה המגפה הספרדית, מגדיר הגדיר אותה כשפעת העולמית ומציין ציין כי כנס אקדמי בנושא המגפה הספרדית התקיים רק כעבור שמונים שנה ב-1998 בקייפטאון בדרום אפריקה ומאז הוא מעורר עניין ומחקר. לדבריו, במובן מסוים, הגילוי מחדש של השפעת ההיא מכין אותנו, בימי הקורונה, לתסריט דומה בעתיד, דהיינו מגפה בסדר גודל שכזה עלולה לחזור ולהכות שוב, ולכן נדרשת מאתנו הערכות מאיתנו היערכות בהתאם.

3. מגפת קורונה בגל הראשון – מקרה בוחן:

עבודה זו מתמקדת באופן סיקור ההתמודדות התקשורתית עם מגפת הקורונה בגל הראשון. ראוי לציין כי החודשים ינואר-אפריל 2020 נחשבים לגל הראשון להתפרצות מגפת הקורונה בארץ. הטקטיקה התקשורתית שנקטה הממשלה בראשית המשבר כדי להשפיע על אימוץ התנהגות מניעתית, היה אינשים בסנקציות קולקטיביות (למשל השימוש בסיסמה "נהיה בסדר או נהיה בסגר"). אינשים כאלה פוגעים בערכים דמוקרטיים ואף אינם יעילים. בעת משבר בריאותי זכאי הציבור לקבל מידע על הסיכון ולהבין את חומרתו (Academia.II, 2020). מגפת הקורונה הנגרמת על ידי נגיף COVID-SARS2 וגורמת למחלת נגיף קורונה (eovid-COVID-19) החלה בדצמבר 2019 בעיר ווהאן שבמחוז חוביי בסין. ומשם התפשטה לרוב מדינות העולם ובהן ישראל, שבה התגלו חולים במחלה החל מפברואר 2020. רוב החולים הינם אסימפטומטיים או חולים קלים. החולים הקשים במחלה סובלים מאי ספיקה נשימתית וכדי לטפל בהם יש צורך בהנשמה מכנית וטיפול נמרץ ממושך (Rothan & Byrareddy, 2020) (גינדין, 2020) -

ב-2020.1.27 עבודה זו מתמקדת באופן סיקור ההתמודדות התקשורתית עם מגפת הקורונה בגל הראשון. ראוי לציין כי החודשים ינואר-אפריל 2020 נחשבים לגל הראשון להתפרצות מגפת הקורונה בישראל. רוב החולים היו אסימפטומטיים או חולים קלים. החולים הקשים במחלה סבלו מאי ספיקה נשימתית, וכדי לטפל בהם היה צורך בהנשמה מכנית וטיפול נמרץ ממושך (Rothan & Byrareddy, 2020). ב-2020.1.27 חתם השר הממונה דאז יעקב ליצמן על צו לפי פקודת בריאות העם, המוסיף את נגיף הקורונה לרשימת המחלות בעלות חשיבות בינלאומית המחייבות הודעה מידית על התפרצותן (צו בריאות העם) [שינוי רשימת מחלות מידבקות שבתוספת השנייה לפקודה] התש"ף 2020, קובץ התקנות 8334).

בחודש מרץ 2020 התחולל למעשה הגל הראשון של תחלואת הקורונה בישראל. בחודש זה מתגלים התגלו 4,466 חולי קורונה חדשים. לראשונה מספר החולים החדשים עלה על מאה ליום ומטפס, וטיפס עד ל-628 חולים ליום בסוף החודש. במטרה להאט את קצב התפשטות המגיפה המגפה הוחמרו ההגבלות על תנועה ושהייה במרחב הציבורי. ב-16 בחודש החליטו במרץ הממשלה החליטה על סגר נקודתי על ישוים ישובים עם תחלואה גבוהה ועל הפעלת המגזר הציבורי במתכונת חירום. ב-20 בחודש נרשם מקרה המוות הראשון מקורונה בישראל – דייר בדיר מוגן. ההטקטיקה התקשורתית שנקטה הממשלה בראשית המשבר כדי להשפיע על אימוץ התנהגות מניעתית, הייתה אינשים בסנקציות קולקטיביות (למשל, השימוש בסיסמה "נהיה בסדר או נהיה בסגר"). ב-25 בחודש מציין את תחילת במרץ 2020 התחיל הסגר הראשון. הוטלה הגבלה על-הוגבלה היציאה מהבית למרחק של עד מאה מטרים בלבד, וחובת מדידת חום במקומות עבודה וכניסה למקומות ציבוריים. בסוף החודש נאסר על השתתפות בחתונות ובלוויות. (מתוך כנס ים המלח ה-20, שנת 2021, משרד הבריאות).

פרק ראשון

אופן סיקור התקשורת בישראל את הגל הראשון של משבר הקורונה

תקציר לפרק הראשון

2.2 אופן מסירת המידע הבריאותי בתקשורת במדינות בעולם

בסיקור עיתונאי בנושאי בריאות טמון קושי שקשור במידה רבה להבדל בסיסי בין עולם התקשורת לעולם הרפואה: הדיווח העיתונאי תלוי בלחצים ~~ותחרות~~ בתחרותיות, ועל פי רוב מידת מחויבותו לדיוק מדעי אינה עומדת בראש סולם העדיפויות (וימן, 2006). עם זאת לערוצי החדשות תפקיד חשוב ושליחות ~~לדווח~~ לדווח חדשותי מדויק ומידע שהקוראים, המאזינים והצופים יוכלו לספוג, במיוחד בזמן משבר בריאות. בעת התפרצות הקורונה העיתונאים דיווחו לא רק על מקרי מוות ואסון. הם דיווחו גם על המאמצים להאט את התפשטות המגפה, ~~מכונות לבריאות הציבור~~, ~~מעבר~~ מעבר לעבודה מהבית, וחיפוש מדעי על פנדמיה. אולם העיתונאים מחויבים בשמירה על איזון המידע, ~~במיוחד~~ במיוחד כאשר החדשות אינן מלאות תקווה. על העיתונאים לדווח בצורה מדויקת, אך באופן- שהקוראים יכולים לקלוט. עליהם לדעת שחדשות עלולות לגרום לחרדה בקרב הקוראים, לספקות ואף לחדשות מזויפות (Basch et al., 2020).

4. ציפיות המחקר

לאור סקירת הספרות, אפשר יהיה לצפות:

א. היערכות הממסד למצב החירום עם פרוץ הנגיף, גרמה לתקשורת להתגייס לסיקור חיובי של ~~המאבק~~ המאבק ~~הממסד~~ הממסד במאבק בקורונה (Basch et al., 2020).

5.3 מועד פרסומן של הכתבות

לצורך המחקר התקבלה החלטה כי הכתבות אשר יכנסו למדגם יהיו כאלה שהתפרסמו ~~בין~~ בין ~~התאריכים~~ בשבוע שבין ה-3-15 במרץ 2020 עד ל-3-21 במרץ 2020, אז מדינת ישראל הוכנסה לסגר הראשון, שהוא למעשה רגע השיא של הגל הראשון. בשלב זה נכנסו עוד ועוד הגבלות על הציבור ולהחלתו של סגר מלא. מכאן סביר להניח כי התקשורת עסקה בסיקור משבר קורונה בזמן זה ביתר הרחבה, מתוך סקרנות מקצועית רבה.

5.5 סיקור המשבר בפן הבריאותי

הכתבות על משבר הקורונה עסקו גם בהשפעותיו הרבות על תחומי חיים נוספים שאינם בריאותיים כגון: חינוך, כלכלה, ביטחון ורווחה. עם זאת, מדגם זה כולל כתבות אשר עוסקות במשבר הקורונה מהפן הבריאותי-רפואי בלבד, מכיוון ששאר תחומי החיים הושפעו כנגזרות של ההתמודדות הבריאותית-~~רפואית~~ או הרפואית מול הקורונה.

ראוי לציין כי במחקר אחר שערכנו, קטלגתי את-המידע ~~מציאות~~ שקשור להפצת השמועות בנושא הקורונה, כשנושא הסיקור המרכזי שעלה הוא הפן הבריאותי, ולא ~~אספקטים~~ אספקטים ~~היבטים~~ ההיבט אחרים. נקודה זו מחזקת את בחירתי בסיקור הקורונה בפן הבריאותי, שכן ~~אספקט~~ אספקט-זה היה ~~ההיבט~~ ההיבט המשמעותי ביותר במהלך המשבר (לפחות בתקופת הגל הראשון).

5.6 שיטת הקידוד

מעיתונות כתובה ומשודרת הכתבות מהעיתונות הכתובה ואת הכתבות
ת שאספתי מחברת התקשורת "יפעת", חלקת חילקתי לקבוצות ומיינתי את
לפרוץ הקורונה בישראל. החלטתי להתמקד בגל הראשון שבו המשבר
ולאוטרם נודע לעולם ולתקשורת, והוא בעולם, והוא היווה אתגר מקצועי
פי כתבות אספתי את הכתבות מהעיתונות הכתובה, האינטרנטית והמשדרת
הרדיו) במשך השבוע של שפורסמו בשבוע שבין ה-15 ל-21 במרץ, 2020. נבחרו
תונים העיתונאיים נראו שייכות לאותה תופעה ולקידוד על סמך המיון.

פעולית

ציבור ולשינויי החקיקה, חלק מהותי מהכתבות עסקו באופן בו נערך הממסד
כך לדוגמאלדוגמה בכתבה "מעבדות נוספות, ועבודה מסביב לשעון: כך
בדיקות הקורונה",¹ ניתן מידע על אודות הגדלת כמות המעבדות ושעות העבודה
ה להגדיל את היקף בדיקות הקורונה. באותה הכתבה מובאים גם דבריו של
! אגף המעבדות בשיבא שאמר כי:

חזרה עסקה בתחלואה, עם 80 כתבות (המהוות 37.5% מכלל הכתבות שנדגמו)
ר החולים ומצבם הרפואי. לעיתים לעיתים דווח על מספר חולים כללי בישראל,²
דווח על מספר חולים יומי. בנוסף, ניתנו השערות בנוגע לצמיחת התחלואה
חולים בעתיד הקרוב:

ת בנוגע לצמיחת התחלואה והידרדרות במצב החולים בעתיד הקרוב:

לים שנדבקו בקורונה עלה היום ב-39 ובמשרד הבריאות צופים שמספר זה יעלה
לפחות.²

ים קשה היה נמוך בגל הראשון, ההשערות שהגיעו לצד הדיווחים לגבי העתיד,
ות. לעיתים לעיתים התחזיות הובאו כפתיח להסבר על היערכות היערכות של
של צוותי הרפואה לקבלת מספר חולים גבוה במיוחד.

ה הסכמה בין גופי הממסד

י הממסד הועברה בשל חוסר הסכמה, ואף מתיחת ביקורת, מצד אנשים אחרים
תי רפואה החלו להידבק בקורונה, התקשורת סיקרה את האירועים והעניקה
ס שמתחו ביקורת על התנהלות הממסד, כפי שעולה מהכתבה הבאה:³

בדות נוספות, ועבודה מסביב לשעון: כך מתגברים את מערך בדיקות הקורונה. נמצא במרץ
-<https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-56>

טוס הפרטי ובאוטובוסים: 337 חולי קורונה בישראל. נמצא במרץ 2022 ב-

<https://www.ynet.co.il/articles/0,734>

שצוותי רפואה נדבקו: מחלקה פנימית נסגרה בוולפסון. נמצא במרץ 2022 ב-

<https://www.ynet.co.il/articles/0,734>

6.4 תמה 4: הסברה ומתן מידע

התמה הנפוצה הרביעית; עסקה בהסברה ומתן מידע, עסוהיו 43 כתבות (המהוות 20.1% מכלל הכתבות שנדגמו) שהיא נמצאה בהן. כחלק מההיערכות הנדרשת למגיפה למגפה ובעקבות חוסר הוודאות ממגפת הקורונה והשפעותיה, הכתבות עסקו במתן מידע לציבור הרחב ומענה על שאלותיו.

הפרטים הובאו לרוב בעקבות מידע שהתקבל מהגורמים המתפעלים, ובראשם הממשלה, משרד הבריאות וארגונים רפואיים. כמו כן, ישנם פרטים שהועברו עיסעל ידני העיתונאים, לאחר שעשו עבודת מחקר שתעניק מידע על המצב, או עסיבאמצעות גורמי שירות מומחים, ובעיקר רופאים, שענו על שאלות שהטרידו את האזרחים. אפשר לחלק את הכתבות ל-3 תמות מרכזיות שחזרו על עצמן: (א) התנהלות בסגר ושמירה על ההנחיות; (ב) התמודדות עם חולי הקורונה ואיתורם ומידע; (ג) והנחיות על אודות הנגיף החדש.

ניתן לחלק את הכתבות ל-3 תמות מרכזיות שחזרו על עצמן: התנהלות בסגר ושמירה על ההנחיות, התמודדות עם חולי הקורונה ואיתורם ומידע והנחיות אודות הנגיף החדש.

6.4.1 התנהלות בסגר ושמירה על ההנחיות

ההנחיות הראשונות נכנסו לתוקפן בדיוק בתקופה אותה אנו חוקרים-הנחקרת – תחילת הסגר הראשון. בעקבות כך, כתבות רבות עסקו במענה על השאלות: מה אסור ומה מותר? בפירוש ההנחיות שהוטלו; בפירוט על מקרים יוצאי דופן וכדומה. כך, לדוגמאלדוגמה, הכתבה: "עד 10 בני אדם: מה פתוח ומה ייסגר? שאלות ותשובות"⁴, עסקה במתן מידע על ההנחיות החדשות של הסגר הראשון, בדגש עלוהדגישה את השלכותיהן בחי הימיםועל חיי היום-יום של האזרחים והמסגרות והשירותים שימשיכו לפעול, ובאיזו מתכונת- הם יפעלו. ברוב הכתבות הועברו לציבור הנחיות ספציפיות, במטרה שלא להשאיר מקום לשאלות וספקות, למשל:

7. מסיקנותדיון

מחקר זההפרק הראשון מצביע על אופן סיקור התקשורת את המשבר הבריאותי מסוג קורונה- המחקר מראה קווים משיקים לאופן סיקור משבר בריאותי ומשבר ביטחוני מלחמתי.

7.1 תקשורת מגויסת להתמודדות עם הקורונה והצורך בהתגייסות משותפת של כולם

נמצא כי התקשורת הרבתה לפרט את התהליכים שבאמצעותם נערך הממסד לטיפול בשברבמשבר הבריאותי רפואי והרפואי. התקשורת ראתה בקורונה משבר בריאותי חריג שיש להתחלהירתם להתמודדות מולו, והתגייסה, והדבר בא לידי ביטוי בסיקור שבה התקשורת התגייסה לטובת פעולות הממסד בסיקור.

7.2 ביקורתיות כלפי הממסד

אולם למרות התגייסותההתגייסות של התקשורת למאבק בקורונה ותמיכה בצעדים דרסטיים של הממסד להתמודדות איתה, התקשורת לא חסה על הממסד וביקרה את מקבלי ההחלטות והגורמים המבצעים בכל פעם שזיהתה התנהלות לא תקינה. התנהלות זו, כפי שעלה בממצאים,

⁴ כתבי וויינט (2020). עד עשר בני אדם. מה פתוח ומה ייסגר?. נמצא במרץ 2022 ב-
<https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5694760,00.html>

כוללת כאמור טווח רחב של מקרים, ובהם אופי הדיונים בממשלה להתמודדות עם המשבר, דרך מוכנות לקויה של מערכת הבריאות, ועד לתפעול שוטף של המשבר. תמה זו הייתה השלישית בשכיחותה, כשיותר מ-28% מהכתבות הנדגמות, העבירו ביקורת על אופן התנהלות הממסד במשבר. הייתה תמיכה מצד התקשורת בנחיצות הפעולות הממסדיות, בראיה בראיה אסטרטגית ורחבה, אך כאשר פעולות או החלטות מסוימות נמצאו שגויות בעיני התקשורת, היא מיהרה להצביע עליהם עליהן ולהתריע, ובמקרים מסוימים אף מסגרה אותם כמחדל.

ניתן להניח שסיקור זה נבע מתוך הרצון של התקשורת לשקיפות-מקצועית בזמן משבר, דווקא מתוך אמונה שהוא חמור וחריף. ממצאים אלו עולים בקנה אחד עם טענת חוקרי התקשורת פורמפרמן ואחרים טוענים, כי השקיפות הינה היא חיונית לבניית אמון וגיוס הציבור להתמודדות עם מגפה (Former et al., 2020) (Forman et al., 2020). מנגד, רוב התכנים בכתבות לא נמצאו ביקורתיים, מלבד התמה הזאת שהראתה ביקורתיות מסוימת כלפי הממסד ותפקודו.

מאידך, ניתן לראות כי רוב התכנים בתמונת לא היו ביקורתיים להוציא את התמה הזו שהראתה ביקורתיות מסוימת כלפי הממסד ותפקודו.

7.3 תחזיות שליליות

ראוי להדגיש כי אומנם תפקידיה של התקשורת, בעתות בעיתות שלום כמו בעתות בעיתות משבר, חשובים לחברה דמוקרטית, אולם בעתות בעיתות משבר המתאפיינות בעלייה רבה של תחושות אי-ודאות, מודגש עוד יותר תפקידם המרכזי של אמצעי התקשורת בחברה. חוקרי תקשורת ובהם (Basch et al., 2020) טוענים כי על העיתונאים לדעת שחדשות עלולות לגרום לחרדה ולספקות ואף לחדשות מזויפות. ממחקרים בעולם ובישראל עולה כילכן בתקופות אלה מתעצמים מאד תפקידי של משבר התקשורת. אז היא מקדישה מקום מרכזי ומשאבים רבים למענה על מידע ופרשנות על המתרחש, להקלת חששות ופחדים, הפגת מתחים, עידוד ונחמה, הבטחת יציבות חברתית ותחושת אחדות וסולידריות. מצבים אלה מאתגרים את דילמת הדילמה של אנשי התקשורת ביחס לתפיסת תפקידם, כמו האם למסור את המידע והפרשנות באופן שיגביר וייצב את אמון הציבור בממשל, או למתוח ביקורת על מי שמנהל את המשבר, וכך אולי-לזרוע אי אמון (ישראלי, 2020).